

Zagadnienia z języka polskiego - sem. VI – WOJNA, POWOJENNA NOWOCZESNOŚĆ

WOJNA W KULTURZE I LITERATURZE

1. Wojna i okupacja w kulturze i literaturze. Wprowadzenie.

- Zupełnie inna wojna.
- Życie pod okupacją – oficjalne
- Życie pod okupacją – nieoficjalne
- Życie na emigracji .

2. Skąd zło? Pytania o przyczyny wojny.

- Pojęcie zła w czasie II wojny światowej – banalność zła.
- Geneza eseju *Pamięć i tożsamość* .
- Jan Paweł II *Pamięć i tożsamość* , E. Fromm *Ucieczka od wolności* .

3. Podwaliny jakiejś nowej, potwornej cywilizacji... Refleksja historiozoficzna Tadeusza Borowskiego - T. Borowski *U nas w Auschwitzu*.

- Obozy koncentracyjne.
- Geneza opowiadań obozowych.
- T. Borowski *U nas w Auschwitzu*.
- Tekst kultury: fotografia - panorama obozu Auschwitz-Birkenau.

4. Ci ludzie są chorzy... Człowiek zlagrowany - T. Borowski *Proszę państwa do gazu*.

- Relacja ożyciu w obozie
- Syndrom psychicznego dostosowania do warunków obozowych.
- T. Borowski *Proszę państwa do gazu*.
- Teksty kultury: fotografia - barak kobiecy w Auschwitz-Birkenau , J. Krawczyk *Przesyłka bez wartości* .

5. O samotności ginących... Powstanie w getcie warszawskim - H. Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem*.

- Powstanie w getcie warszawskim
- Geneza tekstu Hanny Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem* .
- Różne pojęcia heroizmu.
- Kwalifikatory śmierci.
- Deheroizacja.
- H. Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem*.
- Teksty kultury: fotografie: likwidacja getta warszawskiego, getta warszawskiego.

6. W Warszawie przy karuzeli... Czesław Miłosz o powstaniu w getcie.

- Geneza *Campo di Fiori*.
- Poetyckiej refleksja o sensie dziejów tekstach Miłosza.
- C. Miłosz *Campo di Fiori*, *Biedny chrześcijanin patrzy na getto*.
- Tekst kultury: I. Celnikier *Getto*.

7. Jesteśmy tylko zwykłymi ludźmi... Pianista Szpilmana i Polańskiego - W. Szpilman *Pianista*, *Pianista* w reż. R. Polańskiego.

- Geneza filmu *Pianista*.
- W. Szpilman *Pianista*, *Pianista* w reż. R. Polańskiego.
- Teksty kultury: plakaty filmowe do *Pianisty*, kadry z filmu *Pianista*, fotografie getta warszawskiego, zdjęcie rikszy na ulicy okupowanej Warszawy, fotosy z filmu *Pianista*.

8. Bym wyznał swoją, polska winę... Konsekwencje antysemityzmu w Polsce - A. Michnik *Szok Jedwabnego*.

- Masowy mord Polaków w Jedwabnem.
- Postawy Polaków wobec Żydów podczas okupacji.
- Eseju Adama Michnika jako refleksja na temat odpowiedzialności za zbrodnię sprzed lat.
- A. Michnik *Szok Jedwabnego*.

9. Czy nam postawią [...] nad grobem krzyż... Głos pokolenia wojennego.

- Pokolenie Kolumbów.
- Geneza Pokolenia.
- Poezja żołnierska.
- Refleksja pokolenia Kolumbów na temat rzeczywistości wojennej.
- K.K. Baczyński *Pokolenie*, K. Kraheńska [*Hej, chłopcy, bagnet na broń!...*]
- Teksty kultury: J. Lebenstein *Apokalipsa*, L. Nitsch *Syrenka*, A. Wróblewski *Rozstrzelanie VIII*.

10. Przez ciała drżący pryzmat... Miłość w cierpieniu apokalipsy.

- Informacje biograficzne o Krzysztofie Kamiliu Baczyńskim.
- Erotyki czasu wojny i okupacji.
- K.K. Baczyński *Biała magia*, *Niebo złote ci otworzę...*
- Tekst kultury: *Poeta przy biurku*.

11. Podmuchy, ogień i rwanie murami... Miron Białoszewski o powstaniu warszawskim.

- Geneza *Pamiętnika z powstania warszawskiego*.
- Powstanie z perspektywy cywilów.
- M. Białoszewski *Pamiętnik z powstania warszawskiego*.
- Teksty kultury: fotografie z powstania warszawskiego, zdjęcia Warszawy z okresu okupacji.

12. Potężny rezerwuar różnorodnych możliwości... Język kolokwialny Styl potoczny źródłem wszystkich odmian stylowych języka polskiego.

- Styl potoczny – „centrum polszczyzny”
- Cechy stylu potocznego .
- J. Bartmiński *Styl potoczny – centrum systemu stylowego języka*.

13. Długi szereg nędzarzy... Świadcstwo rzeczywistości łagrowej G. Herling-Grudziński *Inny świat. Zapiski sowieckie*.

- Autobiograficzna opowieść byłego więźnia łagru sowieckiego.
- Geneza *Innego świata*.
- Tytuł utworu.
- Cechy *Innego świata* (topografia obozu, mini biografie).
- Rzeczywistość łagrowa i relacje między strażnikami a więźniami.

- Literatura łagrowa .
- G. Herling-Grudziński *Inny świat. Zapiski sowieckie*.
- Teksty kultury: fotografie - baraki więźniów w kopalniach tzw. Workutłagu, baraki w gułagu Permie na Uralu.

14. Nigdy już nie będę dla nich pracował... Heroizm w „innym świecie”.

- Bierny protest jako forma przeciwstawienia się złu.
- Biografia Kostylewa.
- Sens *Epilogu* Grudzińskiego.
- Postawa człowieka wobec rzeczywistości obozowej w opowiadaniach Borowskiego i w *Innym świecie* Herlinga-Grudzińskiego.
- Gustaw Herling-Grudziński *Inny świat. Zapiski sowieckie*.

15. Mam lat dwadzieścia / jestem mordercą... Poezja wojennego wstrząsu – poezja T. Różewicza.

- „Poezja ściśniętego gardła”.
- Geneza wierszy Tadeusz Różewicza.
- Wiersze Różewicza jako przykładu świadectwa traumy wojennej
- T. Różewicz *Lament, Ocalony* .

POWOJENNA NOWOCZESNOŚĆ

1. Między nowoczesnością a ponowoczesnością. Literatura współczesna.

- Podział literatury po 1945 roku.
- Wyjaśnienie terminów: nowoczesność, ponowoczesność (postmodernizm) i współczesność.
- Pokolenia w literaturze powojennej.
- Kultura w PRL-u.
- Teksty kultury: T. Brzozowski *Organki*, socrealistyczne plakaty propagandowe, Zygmunt Grzywacz *Niebo*, Bronisław Linke *Autobus*.

2. Jesteśmy sami, nikt nas nie usprawiedliwi... Filozofia egzystencjalizmu *Filozofia egzystencjalizmu*.

- Filozofia po II wojnie światowej.
- Jean Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*.
- Tekst kultury: E. Hopper *Pokój hotelowy*.

3. Czy można być świętym bez Boga? Egzystencjalny heroizm bohaterów *Dżumy*.

- Egzystencjalny heroizm bohaterów *Dżumy* Alberta Camusa.
- *Dżuma* Alberta Camus jako powieść egzystencjalna.
- Postawy wybranych bohaterów powieści.
- A. Camus *Dżuma*.

4. Wierny tej męce, której symbolem jest krzyż... Sytuacja zagrożenia jako próba wiary. Sytuacja zagrożenia jako próba wiary.

- Wszechwiedzący i miłosierny Bóg a niezawinione cierpienie i bezsensowna śmierć ludzi w *Dżumie* Camusa.
- Ewolucja postawy ojca Paneloux.
- A. Camus *Dżuma*.

- Teksty kultury: T. Brzozowski *Prorok*, P. Bruegel *Tryumf śmierci*.
- 5. Na dnie popiołu gwiazdzisty dyament... Dzieło Andrzeja Wajdy jako przykład polskiej szkoły filmowej.**
- Geneza filmu.
  - Twórcy filmu.
  - Polska szkoła filmowa.
  - Rozważenie rozterek moralnych i wyborów życiowych młodych ludzi po II wojnie światowej.
  - *Popiół i diament* w reż. A. Wajdy.
  - Teksty kultury: kadry z *Popiołu* (scena kieliszków z zapalonym spirytusem, scena w zburzonym kościele, scena śmierci Maćka).
- 6. „Piękny jest ludzki rozum” Miłosz – moralista.**
- Wiersze Miłosza jako przykładu powrotu do tradycji i źródeł kultury.
  - Obowiązki i rola poety we współczesnym świecie.
  - Pojęcia: determinizm historyczny, thetatrum mundi, kalokagathia.
  - Czesław Miłosz: *Traktat moralny*, *Zakłęcie*.
  - Tekst kultury: C. Lorrain *Krajobraz z tańczącymi*.
- 7. Śpiewam w duecie z nim... Tożsamość człowieka w poezji współczesnej. Odkrywanie przez człowieka własnej tożsamości poetycką misją dwu poetów pokolenia Nowej Fali .**
- Poszukiwanie sensu ludzkiej egzystencji w poezji Zagajewskiego i Wojaczka.
  - Porównanie poetyckiej misji Zagajewskiego i Wojaczka.
  - Pojęcia: dezintegracja pozytywna, rozdwojenie jaźni.
  - A. Zagajewski *Sobie do pamiętnika* , R. Wojaczek *W podwójnej osobie*.
- 8. Bądź wierny. Idź... Imperatywy etyczne Pana Cogito.**
- Drugi obieg wydawniczy.
  - Pan Cogito – człowiek myślący – alter ego poety.
  - Pan Cogito – główny bohater .
  - Język i rozważań o najistotniejszych doświadczeniach współczesnego człowieka w wierszach Herberta.
  - Pojęcia: nonkonformizm, autoironia, etos inteligencki.
  - Zbigniew Herbert *Przesłanie Pana Cogito*, *Potęga smaku*.
- 9. Rozbijanie starych form. Obraz ponowoczesnego społeczeństwa w dramacie Sławomira Mrożka.**
- Przemiany obyczajowe w Europie w latach 60. XX w.
  - Geneza utworu.
  - Cechy gatunkowe *Tanga* .
  - Uniwersalny obraz rzeczywistości społecznej po II wojnie w *Tangu*.
  - Zacieranie się tradycyjnych ról ojca i matki oraz próba odnalezienia tożsamości przez młode pokolenie w zmienionym świecie w *Tangu*.
  - Pojęcia: egalitaryzacja społeczeństwa, komizm.
  - Sławomir Mrożek *Tango*.
  - Teksty kultury: zdjęcia z inscenizacji *Tanga* , A. Pągowski, *plakat do spektaklu*.

10. *Nam już nie formy trzeba, ale żywej idei... Tango* jako dramat różnych racji ideowych .

- „Poszukiwanie idei” przez głównego bohatera S. Mrożka *Tango* .
- Różne stanowiska myślowe bohaterów
- Pojęcia: idea społeczna, progresywizm, konserwatyizm, nihilizm.
- Sławomir Mrożek *Tango*.

11. *Tylko władza da się stworzyć z niczego... Tango* jako parabola polityczna.

- Aluzje polityczne w *Tangu*.
- Znaczenia uniwersalne dramatu S. Mrożka *Tango*.
- Dramat Mrożka jako alegoria polityczna.
- Pojęcia: patriarchyzm, dyktatura proletariatu, kontrewolucja.
- Sławomir Mrożek *Tango*.

12. *Nikt stąd nie wyjdzie, dopóki nie znajdziemy idei!* Tango na scenie Teatru Telewizji .

- Prawda o rodzinie w tekście Mrożka i spektaklu Englerta
- Twórcy spektaklu.
- Wierność inscenizacji wobec zamysłu autora.
- Wymowa spektaklu telewizyjna ekranizacja *Tanga* w reż. M. Englerta
- *Tango*, reż. Maciej Englert.
- Tekst kultury: kadry z *Tanga* w reż. Macieja Englerta.

13. *Z pomieszanych form ulicy... Poetycki obraz codzienności w wierszach Mirona Białoszewskiego.*

- Miron Białoszewski jako poeta.
- Poezja lingwistyczna.
- Zainteresowanie zwykłością i codziennością w poezji Białoszewskiego.
- Miron Białoszewski *Do N.N.****, *Głównienie*, *Romans* z konkretem.
- Teksty kultury: M. Duchamp *Akt schodzący po schodach* , Ł. Korolkiewicz *Europa środka*.

14. *Męczy się człowiek... Refleksja egzystencjalna w poezji M. Białoszewskiego.*

- Poezja lingwistyczna - prawda o ludzkim losie.
- Białoszewski jako poeta refleksji egzystencjalnej, która dotyka sytuacji granicznych w życiu człowieka.
- Pojęcia: transpozycja formy osobowej, neologizm, neosemantyzm.
- Miron Białoszewski *Mironczarnia*, *Mój testament śpiącego*, *Życia sam zapach*.

15. *Pani Doktor trzyma się zasad. Poprawność i norma językowa.*

- Kultura języka.
- Norma a zwyczaj językowy
- Innowacja językowa.
- Błędy językowe.
- Pojęcie: frazeologia.
- Miron Białoszewski *Zbiorowe ustalenie charakteru Pani Doktor*.

16. Szukać dziury w całym niebie... Frazeologiczne bogactwo języka.

- Związki frazeologiczne w języku (frazy, wyrażenia, zwroty), związki : luźnie, łączliwe i stałe.
- Funkcje frazeologizmów.
- Stanisław Barańczak *Braki, odrzuty, produkty zastępcze*.
- Tekst kultury: projekt muralu grupy Twożywo.

17. Ogłuszeni i ogłupieni doszczętnie... Poezja Nowej Fali o rzeczywistości komunizmu.

- Pokolenie Nowej Fali.
- Nowomowa.
- Poetyckie obnażanie prawdziwego oblicza rządzących przez poetów Nowej Fali.
- Stanisław Barańczak *Co jest grane*.
- Tekst kultury: fotografia - sklep w czasach PRL-u .

18. Wielka sprawa człowieka... Homilia Jana Pawła II.

- Sytuacja polityczna i gospodarcza w PRL-u.
- Mowa ezopowa w wystąpieniu Jana Pawła II.
- Pojęcia: kazanie, homilia, mowa ezopowa, perswazja.
- Jan Paweł II Homilia w czasie Mszy świętej odprawionej na placu Zwycięstwa.
- Tekst kultury: posąg Chrystusa Zbawiciela sprzed kościoła na Krakowskim Przedmieściu, 1944 .

19. Granice wolności człowieka w opresyjnej rzeczywistości. *Lot nad kukułczym gniazdem* Miloša Formana.

- *Lot nad kukułczym gniazdem* jako parabola totalitaryzmu.
- Okoliczności powstania filmu.
- Twórcy filmu wykład w podręczniku.
- Teksty kultury: fotosy z filmu *Lot nad kukułczym gniazdem*.

20. W tak osobliwej chwili... Egzystencjalna refleksja o człowieku współczesnym .

- Wielcy emigranci XX wieku (Jerzy Giedroyc, Witold Gombrowicz, Czesław Miłosz, Gustaw Herling – Grudziński).
- Miłosz – autor poezji intelektualnej.
- Poglądy Miłosza na temat miejsca Boga i sacrum w kulturze i życiu współczesnego człowieka.
- Pojęcia: relatywizm, epifania.
- Czesław Miłosz *Oeconomia Divina, Dar*.
- Tekst kultury: P. Cézanne *Mont Sainte-Victoire*.

21. Zdarzyło się wcześniej. Później. Bliżej... Dwugłos poetek o przypadku i przeznaczeniu .

- Przekonania laickie, przekonania religijne, rola przypadku i przeznaczenia w poezji Szymborskiej i Hartwig.
- Wisława Szymborska *Wszelki wypadek*, Julia Hartwig *Jasne niejasne*.

22. On patrzy... Poezja jako komentarz do współczesności .

- Szymborska – poetka samotniczka
- Poznanie diagnozy W. Szymborskiej na temat współczesności.

- Pojęcia: kolokwializacja, dehumanizacja, alegoria, rozum, ironia.
- Wisława Szymborska *Terrorysta, on patrzy, Głos w sprawie pornografii, Wczesna godzina*.

23. Z prędkością światła... W świecie nowych mediów.

- Człowiek w wirtualnym świecie (technologie informacyjno-komunikacyjne) - korzyści i zagrożenia płynące z przebywania w rzeczywistości wirtualnej.
- Pojęcia: społeczeństwo informacyjne, komunikator internetowy, portal internetowy, serwis społecznościowy, blog, hipertekst, biblioteka cyfrowa, baza danych, wypożyczalnia on – line, mp3, sklepy on – Line, muzyka w chmurze, internetowa pinakoteka, prawo autorskie, spam, programy szpiegujące, poprawność językowa.
- J. L. Wiśniewski *S@motność w sieci*.
- Tekst kultury: film oraz kadr z filmu Matrix .

24. Współczesność w świetle pop-artu.

- Ikona kultury masowej.
- Charakterystyka pop-artu .
- Dokonania Andy'ego Warhola.
- Dyptyk Marilyn jako dzieła sztuki mówiącego o mechanizmach kultury masowej.
- Pojęcia: ikona kultury masowej, kultura masowa, happening, idol.
- Andy Warhol – Dyptyk Marylin.

25. *Ona po prostu taka już jest...* Kultura popularna we współczesnej polskiej powieści.

- Fabuła i język powieści Doroty Masłowskiej.
- Obyczajowość i mentalność dresiarzy (Silny) – popkultura młodzieżowa.
- Dorota Masłowska *Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną*.
- Tekst kultury: *kadr z filmu Wojna polsko – ruska*, reż Xawery Żuławski (Silny).

26. Szaleństwo w wielkich domach towarowych... Kultura konsumpcyjna w poezji.

- Różewiczowski dialog z popkulturą.
- Poezja powojenna Tadeusza Różewicza – krytyka kultury popularnej.
- T. Różewicz *Walentynki (poemat z końca XX wieku)*.
- Tekst kultury: T. Wesselmann *Wielki akt amerykański* , J. Koons *Michael Jackson i bańki mydlane*.

25. „Kto zobaczy moją matkę...” Dzieci i rodzice w wierszach Tadeusza Różewicza.

- Autobiografizm w wierszach Różewicza.
- Tadeusz Różewicz, *Ale kto zobaczy, Ojciec*.

26. Szaleństwo w wielkich domach towarowych... Kultura konsumpcyjna w poezji współczesnej.

- Tadeusz Różewicz *Walentynki (poemat końca XX wieku)*.
- Tekst kultury: D. Hockney *Moja matka*.

27. „Co wyczyści, to się lśni...” Wśród języka reklamy.

- Komunikat perswazyjny.
- Reklama: społeczna, polityczna.,
- Reklama a manipulacja.
- Funkcja języka (ekspresywna, impresywna, informatywna, metajęzykowa, fatyczna).

28. Tylko co nieważne jak krowa się wlecze... Językowy obraz świata.

- Językowy obraz świata w polszczyźnie.
- Jan Twardowski, *Śpieszmy się*.